

23 Eylül 1967

Zafer (Ankara)

GÜNÜN SORUNU

OPERA MI, MÜZİKAL MI ?

Orhan Remzi YÜREGİR

- 2 -

Dünkü yazımda kısaca Opera sanatından ve bu sanatın çağımızdaki durumundan bahsetmiştim. Bugün de konumuzun ikinci unsurundan yani Müzikâl'den ve bu sanat dalının mem lektimizdeki gelişmesinden söz edeceğiz.

Geçen mevsimde yapılan tartışmaların çoğu, aklımda kaldığına göre, iki fikir çevresinde toplanmıştı. Bu fikrin birincisi şu idi: Müzikâl, opera içinde bir hiçim ikinci opera olduğundan ana opera için ciddi bir tehlike gösteriyormuş. İkinci fikir ise şöyle özetlenebilir: Operacılar diyorlar ki: «Eğer illâ Müzikâl oynamak gerekiyorsa bu işi de biz yapacağız.»

OPERACI VE MÜZİKALCI

Önce Müzikâlcilerin, yani tiyatrocuların opera söylemeye kalkışacaklarını hiç sanmam. Bu işin eğitiminin görmedikleri için sesleri müsait olsa dahi isteseler de bunlar opera söyleyemezler. Opera sanatı her şeyden evvel ses hem de uzun ve yorucu bir eğitim görmüş ses demektir. Bir Operacının öncelikle Tanrı vergisi ve oldukça vüsatlı bir sesi olacaktır. Bu husus işin ustaları yani şan profesörleri tarafından tespit edildikten sonra tahsil devresi başlayacaktır. Bu devre de en azından beş, altı, bazen de yedi, sekiz yıllık, yani her hangi bir yüksek tahsil koşu kadar bir zaman ister. Bu süre içinde opera öğrencisi çeşitli müzik ve sahne derslerinin yanı sıra diafragmasını köruk gibi işletmesini öğrenecek, teganni ettiği her tonu, tabir caiz ise, yuvarlak ve parlak bi-

çimde dinleyiciye aksettirmek için tüm nefes ve konuşma mekanizmasını ve tınlama boşluklarını bu gayritabiî duruma alıştıracaktır. Daha sonra repertuar yapacak ve bu repertuarı sık sık gözden geçirecektir.

Oysa Müzikâlcî olmak için bunların hiç birisine ihtiyaç yoktur. İyi bir tiyatro sanatçısı az buçuk vüsatlı, mikrofonic bir sesle ve uygun bir tiple mükemmelen Müzikâl oynayabilir. Bu yaz gençlik parkındaki tiyatroların birinde AST sanatçılarının oynadıkları «Durdurun dünyayı, incek var» adlı müzikli oyunu seyrettim. Sanatçılar küçük seslerini ancak mikrofona vasıtasıyla seyircilere duyurabiliyorlardı. Buna rağmen eser hayli beğenildi ve alkışlandı.

Müzika'lı müzigidinden yana illâ bir sanat koluna yaklaştırmak gerekiyorsa bunu klasik olmayan, hafif ve kolay operetlere benzetebiliriz. Görülüyor ki, opera ile müzikal arasında büyük fark vardır.

Müzikalçilerimizin sesleri kuvvetli ve güzel olabilir, ancak bunlar isteseler de meselâ bir Aida'yı bir Turandot'u asla oynayamazlar. Bu işi yapanlar da zaten operada bulunmaktadırlar. Konservatuvar'dan gelen yeni yetişen şancılar da program gereğince yine doğrudan doğruya opera bölümüne alınıyorlar.

Bu özellikleri belirten operet olsun, müzikal olsun, bu sanat kollarını hor gördüğümüze hüküm verilmesin. Her sanat kolunun kendine özgü zorlukları ve yorucu yanları bulur.

(Sonu Sayfa 5 Sütün 6 da)

her kez her birinin ayrı güzellikleri ve çekiciliği vardır. Meselâ şahsen sırasına göre Bach'ın Brandenburg konçertosunu dinlemeyi çok sevdiğim hâde, gün olur, saat olur, Strauss'un bir valsinden de zevk alırım. Yeter ki bunların icrası mükemmel olsun, kusursuz olsun.

Geçen mevsim gezi ve fazla meşgaile yüzünden «My Fair Lady» Müzikaline gidemedim. Gus toların emin olduğum dostlarının tavsiyesine uyarak, müziki Dieter Brux tarafından üstüce yönetilen, Ted Bolender'in mükemmel biçimde sahneye uyguladığı, Avien Gökçerin, Cüneyt Gökçerin ve Şahap Akahın fevkalâde bir oyun çıkardıkları ve seyirciler tarafından çok beğenilen bu eseri ilk fırsatta muhakkak göreceğim ve bunu alkışlayacağım. Böyle yaparken de opera ile müzikâlî mukayese etmeyi asla düşünmeyeceğim. Tekrar edeyim: Bambaşka şeylerdir bunlar. Müzikâlî'nin eğenceli havası insanı dindendirir, operanın muhteşem havası ise kişiye etki eder.

DEVLET OPERASI MÜZİKAL OYNIYAMAZ

Şimdi ikinci soruna yani Operacıların Müzikal oynaması konusuna gelelim:

Yer yüzündeki bazı başlı opera'ardan hiç birisi şimdiye dek kendi kadrosuna değil Müzikâlî, Operet'i bile oynatmamıştır. Noel yortusunda Operada «Yarasa» operetinin oynatılması, bazı opera şeflerinin operet temsillerini yönetmesi ve tek tük opera sanatçısının bir iki operet eserinde rol alması ve bunların operet plakları doldurması gibi olaylar istisnadır ve istisnalar da genel kuralı bozamazlar.

Şimdi biz bunu söyleyince bazıları vaktiyel olduğu gibi sözlerimize itiraz ederek «Efen. dim, Viyanada Volksoperde «Kiss Me Kate», Münih'te Gaertner Platz'da Müzikâlî sahneye konuluyor diyeceklerdir.

Kötü bir adetimiz vardır işimize geldiği zaman hemen Batı'dan örnekler alırız. İşimize gelmediği zaman da «Biz bize benzeriz» deyip bildiğimizi okuruz. Şimdi şurasını açıklayayım: Viyanada «Kiss me Kate» i oynayan Devlet operası kadrosu değil, Devlet Opereti (Volkoper) kadrosudur. Irving Berlinin «Annie Get your gun» Müzikâlî Berlinde Operada değil Batı Tiyatrosunda oynandı. «My Fair Lady» New York'da Metropolitan Operasında değil Broadway tiyatrolarında, Münih'te ise opera kadrosu tarafından değil, gezici bir grup tarafından bir tema salonu olan «Deutsches Theater» de temsil edildi.

Demek oluyor ki, Devlet Operası aslında Müzikal oynamaz, ancak Devlet Operasında diğer ülkelerde olduğu gibi «Operet» diye solistlerle, koristlerle ayrı bir bölüm kurulursa, işte bu Devlet Opereti bölümü bu tür eserleri oynayabilir. Yetişmeleri için devletçe ve milletçe hayli emek harcanan bir çok Opera sanatçısının Devlet Operasının bugünkü müsterek hüviyeti içinde Operet temsillerine sürüklendiği gibi Müzikallere de sürüklenmesine ben şahsen asla taraftar değilim.

BÜYÜK TEHLİKE

Bir Operacının Operetlerde hele müzikallerde söylemesinin bir çok mahzuru vardır. Bu mahzurların başında da «Konuşma» hususu gelir. Ayrıca stil farkını da belirtmek gerek.

Bilindiği gibi Operetlerde ve Müzikallerde şarkıların yanı sıra konuşmalar hatta bağışmalar yer alır. Oysa bir Opera şarkıcısı, konuştuğu zaman sesine şan yaptığı zamanki tınılamayı (Timbre) i veremez, bu yüzden oyun sırasındaki konuşmadan teganniyec ve teganniden konuşmaya geçerken gırtlakını hayli yorar, kaldığı Del Monaco'dan Tehalidyec kadar bir çok tanınmış Opera sanatçısı gırtlaklarını yormamak için günlük hayalarında dahi mümkün mertebe az konuşurlar. Öte yandan meselâ Myana Operet stili ile İtalyan operacısının bel kemiği sayılan Bel Canto üslubu arasındaki stil farkı o denli büyüktür ki.

Operacılığın Operetçiliği ve Müzikalçılığı bir arada yürütme imkânı dahilinde olsaydı, pratik

zihniyetin sahip bulunan Batılılar bu ayrı işleri ayrı ayrı sanatçılara yaptırmayıp meselâ Birgit Nilsson'a bir gece Sa'ome'yi diğer akşam «Kate» i, Mar'a Callas'a bir temsilde «Norma» yı başka zaman «Sylvia Varescu'yu, Leylâ Genç'er'e bir gece «Anna Bolena» yı başka gece «Hanna Glawari» yi, Del Monaco'ya Othe lo'dan sonra Barinkayı söyledirtirler.

BİR, İKİ ÖRNEK

Opera temsillerimizi yirmi yıldan beri izleyen ve Operamızın durumunu bu müesseseye üzerinde kitaplar yazacak kadar derinden bilen bir kişi olarak isim açıklamadan, değer verdiğim bir kaç Opera sanatçısının şu opera-operet tecrübelerinden dahi ne denli zarar gördüklerinden bahsetmek isterim.

Bunlardan ikisi bir kaç yıl önce Devlet Operasında Wagneri söylerlerken öte yandan Üçüncü Tiyatronun sahnesinde Operet temsillerine çıkmaya işbar edildiler. Sanatçılardan biri bu Opera-Operet tecrübelerinden o derece yoruldu ki, Wagner'i söyleyemedi, uzun bir süre esas işi olan Opera söylemekte mahrum kaldı. Ötekisi ise bu iki işi bir arada yürütmeye çalıştı, fakat yorgunluğun verdiği yıpratıcı etkiler, bu çalışmaya mek için yıllar boyunca uğraştı, durdu. Keza takdir ettiğim başka bir opera sanatçısının «Kiss me Kate» tecrübelerinden ne denli ziyana uğradığını bilenlerdenim.

Bu normal durumun yaratacağı tahribatı, operamızın se'âmeti için o günlerde gazetelerde yazdığım da, o zamana kadar adıma gelen Opera davetiyelerinden mahrum kaldım ama ne ol-duysa uzun süre eski seviyelerini elde edebilmek için uğraşan zavallı emir kul'u sanatçılara oldu.

Kısaca tekrarlayayım: Eğer Devlet Operası, her nedense, illâ ki Müzikâlî oynamak istiyorsa, başka yerlerde olduğu gibi bir Devlet Opereti kadrosu kurar, bu kadroyla süreli olarak Operetler ile birlikte Müzikâlî de oynar ve böylece gerçek Opera sanatçıların yukarıda bahsi geçen arkadaşları gibi her an tehlikeli durumlara sürüklenmekten kurtulmuş olurlar.

ANLONLAN HÜSNÜNİYETTİR

Bugünkü yazımızda ayrıca Müzikâlî harcama paraları ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni orkestrasından bazı elemanların Müzikâlîde çalışması gibi tali iki meseleye de değinmek istiyorum. Geçen yıl operacıları tutanlar «My Fair Lady» yer sarfedilen yüzbinlerce liradan söz ederlerken Müzikâlîciler de bazı orta halli opera temsilleri için daha fazla paramı harcadığını söylediler.

Ustad Uzunay'ın Milliyet gazetesinde «My Fair Lady» için yazdığı yazıda «Temaşa» diye bahsettiği Müzikâlî elbet de zengin dekor, zengin kostüm ister. Bu, eserin icaplarındandır.

Operaya gelince: Yer yüzünde şimdiye kadar hiç bir Operamız kendi başına bu yüklü kadrosunun masraflarının altından kalktığı görülmemiştir. Bu yüzden hükümetler, özel teşekküller, hatta zenginler Opera müessesesinin ayakta durması ve ihtisamının sağlanması için seve seve milyonları bağışlamaktan geri kalmazlar. Bu hal Batı âleminde olduğu gibi Doğu bloku memlekelerinde de böyledir.

Senfoni orkestrasının elemanlarının Müzikâlîde çalışmaları bahanesiyle bundan böyle Operet temsillerine katılmayacaklarına hiç ihtimal vermem. Zira bu elemanlar gerek Operet temsillerinde ve gerekse Müzikâlîde «Kaşe» usulüyle çalışmışlardır; bundan sonra da aynı biçimde çalışabilirler.

Her yerde olduğu gibi bizde de bundan böyle Opera, Operet ve Müzikâlî oynanacaktır. Tüm bu sanat kollarının sağlıklı bir biçimde yaşatılmak için her birinin borucudur. Senfoni Orkestrası, elemanlarının Operacılar ve Tiyatrcular'a bir arada çalışarak bu işin yürütülmesi için ellerinden geleni yapacaklarına emniyet etmek isterim.

Opera da hepimizdir, Operet de hepimizdir, keza yeni gelen Müzikâlî de yine hepimizdir sayılır.